

ੴ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰੁ

108

ਮਜ਼ਹਬੀ ਤਅਸੁੱਬ

ਭਾਗ-੨

‘ਖੋਜੀ’

ਮਜ਼ਹਬੀ ਤਅੱਸੂਬ

ਭਾਗ-2

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ, ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਘੜਿਆ ਹੈ।

ਇਨਸਾਨ ਅੰਦਰ ਜੋ ਆਤਮਾ ਹੈ, ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਹੀ ਜੋਤਿ ਜਾਂ ਉਸ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ। ਪੰਜ ਭੌਤਿਕ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਇਹ 'ਜੋਤਿ' ਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਸਿਰਜਨਹਾਰੇ ਨੇ ਆਪ ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਹੈ —

ਏ ਸਰੀਰਾ ਮੇਰਿਆ ਹਰਿ ਤੁਮ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਰਖੀ

ਤਾ ਤੂ ਜਗ ਮਹਿ ਆਇਆ॥

(ਪੰਨਾ-੯੨੧)

ਫਿਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਮਨ, ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਮੂਲ ਜੋਤਿ ਨੂੰ ਪਛਾਣ —

ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣੁ॥

(ਪੰਨਾ-੪੪੧)

ਜਦੋਂ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਜੋਤਿ ਵਸ ਰਹੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਫਿਰ “ਜੋਤਿ-ਸਰੂਪ” ਵਾਲੇ, ਸਾਰੇ ਇਲਾਹੀ ਗੁਣ ਭੀ, ਇਨਸਾਨੀ-ਆਤਮਾ ਵਿੱਚ ਹੋਣੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕੀ ਹੈ?

ਮਾਇਕੀ ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵੇ ਵਿੱਚ, ਹਉਮੈ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਇਨਸਾਨ ਦੇ “ਜੋਤਿ-ਸਰੂਪੀ” ਮਨ ਦੇ ਉਦਾਲੇ, ਮਾਇਆ ਦੀ ਕਾਲਖ ਚੜ੍ਹ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਲਖ ਜਾਂ “ਮੈਲ”, ਮਨ ਉਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਜਨਮ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮਾਂ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆਈ ਹੈ।

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਮਲੁ ਲਾਗੀ ਕਾਲਾ ਹੋਆ ਸਿਆਹੁ॥

(ਪੰਨਾ-੬੫੧)

ਮਾਇਆ ਦੇ ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵੇ ਦੇ ਹਨੇਰ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ‘ਜੋਤ-ਸਰੂਪੀ’ ‘ਅਸਲੇ’ ਯਾ ‘ਵਿਰਾਸਤ’ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਏ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਅਸੀਂ ‘ਹਉਮੈ’ ਅਤੇ ‘ਮੈਂ-ਮੇਰੀ’ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਪਰਵਿਰਤ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ।

ਲਿਵ ਛੜਕੀ ਲਗੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਮਾਇਆ ਅਮਰੁ ਵਰਤਾਇਆ॥

(ਪੰਨਾ-੯੨੧)

‘ਹਉਮੈ’ — ‘ਮੈਂ-ਮੇਰੀ’ ਦੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਪਰਵਿਰਤ ਹੋ ਕੇ,
ਸੋਚਦੇ ਤੇ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਭੁਗਤਦੇ ਹਾਂ।

ਜੇਹਾ ਬੀਜੈ ਸੋ ਲੁਣੈ ਕਰਮਾ ਸੰਦੜਾ ਖੇਤੁ॥ (ਪੰਨਾ-੧੩੪)

ਜੋ ਮੈ ਕੀਆ ਸੋ ਮੈ ਪਾਇਆ ਦੋਸੁ ਨ ਦੀਜੈ ਅਵਰ ਜਨਾ॥ (ਪੰਨਾ-੪੩੩)

ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਅਤੇ ਆਤਮਿਕ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ,
ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਧਰਮ ਯਾ ‘ਮਜ਼ਹਬ’ ਧਾਰਦੇ ਹਾਂ।

ਹਉਮੈ ਅਤੇ ‘ਮੈਂ-ਮੇਰੀ’ ਵਾਲੀ ਬਿਰਤੀ ਨਾਲ, ਇਨਸਾਨ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲਾਂ,
ਨਿਸਚਿਆਂ, ਧਰਮ ਯਾ ਮਜ਼ਹਬ ਨੂੰ ਹੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ
ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ‘ਅਪਣੱਤ’ ਹੀ —

ਖਿਚੋ-ਤਾਣ

ਖੁਦ-ਗਰਜ਼ੀ

ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ

ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ

ਨਫ਼ਰਤ

ਤਅੱਸੁਬ

ਲੜਾਈ

ਜੁਲਮ

ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੀ ਹੈ।

ਧਰਮ ਯਾ ‘ਮਜ਼ਹਬ’ ਦੀ ਬਾਬਤ ਸਾਡੇ —

ਖਿਆਲ

ਨਿਸਚੇ

ਸ਼ਰਧਾ

ਕਰਮ-ਕਾਂਡ

ਜਗਿਆਸਾ,

ਸਾਡੇ ‘ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵੇ’ ਵਿਚੋਂ ਉਪਜਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਉਤੇ ‘ਹਉਮੈ’ ਯਾ
‘ਮੈਂ-ਮੇਰੀ’ ਦੀ ‘ਰੰਗਤ’ ਚੜ੍ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ, ਆਪੂੰ ਧਾਰੇ ਹੋਏ ਧਾਰਮਿਕ ਖਿਆਲ ਅਤੇ ਨਿਸਚੇ :—

ਓਪਰੇ ਜਿਹੇ

ਦਿਖਾਵੇ ਮਾਤਰ

ਰੀਸੋ-ਰੀਸੀ

ਮਾਨਸਿਕ ਤਸੱਲੀ

ਵਾਲੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਪਰ, ਜੇ ਗੁਹੁ ਨਾਲ ਡੂੰਘਾ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਅਨੁਭਵ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਿ

‘ਰੱਬ’ ਇਕ ਹੈ

‘ਹੁਕਮ’ ਇਕ ਹੈ

‘ਜੋਤਿ’ ਇਕ ਹੈ

‘ਪ੍ਰਕਾਸ਼’ ਇਕ ਹੈ

‘ਸਬਦੁ’ ਇਕ ਹੈ

‘ਬਾਣੀ’ ਇਕ ਹੈ

‘ਕੁਦਰਤ’ ਇਕ ਹੈ

ਇਸ ‘ਏਕੇ’ ਦੇ ‘ਸਰੂਪਾਂ’ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ, ਇਉਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ:—

ਏਕ ਅਨੇਕ ਬਿਆਪਕ ਪੂਰਕ ਜਤ ਦੇਖਉ ਤਤ ਸੋਈ॥

ਮਾਇਆ ਚਿਤ੍ਰ ਬਚਿਤ੍ਰ ਬਿਮੋਹਿਤ ਬਿਰਲਾ ਬੂਝੈ ਕੋਈ॥੧॥

ਸਭੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ਹੈ ਸਭੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ਹੈ ਗੋਬਿੰਦੁ ਬਿਨੁ ਨਹੀ ਕੋਈ॥

ਸੂਤੁ ਏਕ ਮਣਿ ਸਤ ਸਹੰਸ ਜੈਸੇ ਓਤਿ ਪੋਤਿ ਪ੍ਰਭ ਸੋਈ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥

ਜਲ ਤਰੰਗ ਅਰੁ ਫੇਨ ਬੁਦਬੁਦਾ ਜਲ ਤੇ ਭਿੰਨ ਨ ਹੋਈ॥

ਇਹੁ ਪਰਪੰਚੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਲੀਲਾ ਬਿਚਰਤ ਆਨ ਨ ਹੋਈ॥੨॥

ਮਿਥਿਆ ਭਰਮੁ ਅਰੁ ਸੁਪਨ ਮਨੋਰਥੁ ਸਤਿ ਪਦਾਰਥੁ ਜਾਨਿਆ॥

ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਮਨਸਾ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸੀ ਜਾਗਤ ਹੀ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ॥੩॥

ਕਹਤ ਨਾਮਦੇਉ ਹਰਿ ਕੀ ਰਚਨਾ ਦੇਖਹੁ ਰਿਦੈ ਬੀਚਾਰੀ॥

ਘਟ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਸਰਬ ਨਿਰੰਤਰਿ ਕੇਵਲ ਏਕ ਮੁਰਾਰੀ॥੪॥ (ਪੰਨਾ-੪੮੫)

ਫਰੀਦਾ ਖਾਲਕੁ ਖਲਕ ਮਹਿ ਖਲਕ ਵਸੈ ਰਬ ਮਾਹਿ॥

ਮੰਦਾ ਕਿਸ ਨੋ ਆਖੀਐ ਜਾਂ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਕੋਈ ਨਾਹਿ॥ (ਪੰਨਾ-੧੩੮੧)

ਦੇਹਰਾ ਮਸੀਤ ਸੋਈ ਪੂਜਾ ਅੰ ਨਿਵਾਜ ਓਈ
ਮਾਨਸ ਸਬੈ ਏਕ ਪੈ ਅਨੇਕ ਕੋ ਭ੍ਰਮਾਉ ਹੈ॥

ਦੇਵਤਾ ਅਦੇਵ ਜੱਛ ਗੰਧੁਬ ਤੁਰਕ ਹਿੰਦੂ
ਨਿਆਰੇ ਨਿਆਰੇ ਦੇਸਨ ਕੇ ਭੇਸ ਕੋ ਪ੍ਰਭਾਉ ਹੈ॥

ਏਕੈ ਨੈਨ ਏਕੈ ਕਾਨ ਏਕੈ ਦੇਹ ਏਕੈ ਬਾਨ
ਖਾਕ ਬਾਦ ਆਤਿਸ ਅੰ ਆਬ ਕੋ ਰਲਾਉ ਹੈ॥

ਅਲਹ ਅਭੇਖ ਸੋਈ ਪੁਰਾਨ ਅਉ ਕੁਰਾਨ ਓਈ
ਏਕ ਹੀ ਸਰੂਪ ਸਬੈ ਏਕ ਹੀ ਬਨਾਉ ਹੈ॥

(ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਪਾ:੧੦)

ਕੋਊ ਭਇਓ ਮੁੰਡੀਆ ਸੰਨਿਆਸੀ ਕੋਊ ਜੋਗੀ ਭਇਓ
ਕੋਊ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਕੋਊ ਜਤੀ ਅਨੁਮਾਨਬੋ॥

ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਕੋਊ ਰਾਫਜੀ ਇਮਾਮ ਸਾਫੀ

ਮਾਨਸ ਕੀ ਜਾਤਿ ਸਬੈ ਏਕੈ ਪਹਿਚਾਨਬੋ॥”

(ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਪਾ:੧੦)

ਸਾਰੇ ‘ਜੀਵ’ ਇਕ ਇਲਾਹੀ ‘ਜੋਤ’ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਹਨ। ਸਾਡਾ ਮੂਲ ਸਰੋਤ ਅਤੇ ਵਿਰਸਾ ਭੀ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਖਲਾਕੀ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਉਹ ਆਪਸ ਵਿੱਚ:—

ਮੁਖਾਲਫਤ	ਦੀ ਬਜਾਏ	ਰਵਾਦਾਰੀ
ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ	ਦੀ ਬਜਾਏ	ਮੈਤਰੀ ਭਾਵ
ਘਿਰਣਾ	ਦੀ ਬਜਾਏ	ਪਿਆਰ
ਤਅੱਸੁਬ	ਦੀ ਬਜਾਏ	ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ
ਝਗੜਿਆਂ	ਦੀ ਬਜਾਏ	ਮਿਲਾਪ
ਦਿਲ ਤੋੜਨ	ਦੀ ਬਜਾਏ	ਦਿਲ ਜੋੜਨ
ਤਬਾਹੀ	ਦੀ ਬਜਾਏ	ਉਸਾਰੂ

ਵਿਚਾਰ-ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ‘ਮਿਲ-ਜੁਲ’ ਕੇ ਵਰਤ-ਵਰਤਾਰਾ ਕਰਨ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਾਡੀ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਸੰਬੰਧੀ ਇਉਂ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦੀ ਹੈ —

ਫਰੀਦਾ ਜੋ ਤੈ ਮਾਰਨਿ ਮੁਕੀਆਂ ਤਿਨ੍ਹਾ ਨ ਮਾਰੇ ਘੁੰਮਿ॥

ਆਪਨੜੇ ਘਰਿ ਜਾਈਐ ਪੈਰ ਤਿਨ੍ਹਾ ਦੇ ਚੁੰਮਿ॥

(ਪੰਨਾ-੧੩੭੮)

ਫਰੀਦਾ ਜੇ ਤੂ ਅਕਲਿ ਲਤੀਫੁ ਕਾਲੇ ਲਿਖੁ ਨ ਲੇਖ॥
ਆਪਨੜੇ ਗਿਰੀਵਾਨ ਮਹਿ ਸਿਰੁ ਨੀਵਾਂ ਕਰਿ ਦੇਖੁ॥ (ਪੰਨਾ-੧੩੭੮)

ਫਰੀਦਾ ਬੁਰੇ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਿ ਗੁਸਾ ਮਨਿ ਨ ਹਢਾਇ॥
ਦੇਹੀ ਰੋਗੁ ਨ ਲਗਈ ਪਲੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਪਾਇ॥ (ਪੰਨਾ-੧੩੮੨)

ਸਭਨਾ ਮਨ ਮਾਣਿਕ ਠਾਹੁਣ ਮੂਲਿ ਮਚਾਂਗਵਾ॥
ਜੇ ਤਉ ਪਿਰੀਆ ਦੀ ਸਿਕ ਹਿਆਉ ਨ ਠਾਹੇ ਕਹੀ ਦਾ॥ (ਪੰਨਾ-੧੩੮੪)

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਹਰ ਇੱਕ ਜੀਵ ਨੂੰ —

ਖਿਆਲਾਂ

ਵਲਵਲਿਆਂ

ਰੀਝਾਂ

ਨਿਸਚਿਆਂ

ਕਰਮਾਂ

ਧਰਮਾਂ

ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰ ਇੱਕ ਜੀਵ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਿਸਚਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ 'ਧਰਮ' ਯਾ 'ਮਜ਼ਹਬ' ਧਾਰਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਨ ਦਾ ਭੀ 'ਹੱਕ' ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ, ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਦੇ 'ਧਰਮ' ਅਤੇ 'ਸਿਧਾਂਤਾਂ' ਵਿੱਚ —

ਦਖਲ ਦੇਣ

ਮੁਖਾਲਫਤ ਕਰਨ

ਘਿਰਨਾ ਕਰਨ

ਤਅੱਸੁਬ ਕਰਨ

ਮਖੌਲ ਉਡਾਉਣਾ

ਨਿਰਾਦਰੀ ਕਰਨ

ਦਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਪਰ ਇਸ ਮਾਨਸਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਇਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਹੈ, ਕਿ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਖਿਆਲਾਂ, ਨਿਸਚਿਆਂ-ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਲਈ —

ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ

ਸਹਿਨਸ਼ੀਲਤਾ

ਰਵਾਦਾਰੀ

ਆਦਰ ਭਾਉ
ਮਿਲ-ਵਰਤਨ
ਪਿਆਰ

ਵਾਲਾ ਵਤੀਰਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ 'ਮਜ਼ਹਬੀ' ਨਿਸਚਿਆਂ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰਨਾਂ ਉੱਤੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ 'ਠੋਸਣ' ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਸਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਦੂਜਿਆਂ ਉੱਤੇ ਠੋਸਣ ਦੇ ਭਿਆਨਕ 'ਨਤੀਜਿਆਂ' ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨਾਲ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ 'ਸਹਿਮ' ਅਜੇ ਤਾਈਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵਿਗਿਆਨ (science) ਅਤੇ ਕਲਾ (arts) ਦੋ ਮੁੱਖ ਭਾਗ ਹਨ। ਹਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਹੱਕ ਹੈ, ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਰੁਚੀ ਅਨੁਸਾਰ, ਜਿਹੜਾ ਮਜ਼ਮੂਨ ਪਸੰਦ ਹੈ, ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਚੁਣ ਲਵੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਭੀ ਹੱਕ ਹੈ, ਕਿ ਜਿਸ ਸਕੂਲ ਜਾਂ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦਾਖਲ ਹੋਵੇ। ਜੇਕਰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ 'ਮਜ਼ਮੂਨਾਂ' ਅਤੇ 'ਸਕੂਲਾਂ' ਦੀ ਬਾਬਤ, ਵਿਤਕਰਾ ਯਾ ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਧਰਮ-ਕਰਮ ਦੇ ਨਿਸਚਿਆਂ ਅਤੇ ਸਾਧਨਾਂ ਉੱਤੇ ਭੀ ਕੋਈ —

ਵਿਤਕਰਾ
ਇਤਰਾਜ਼
ਦਖਲ
ਮੁਖ਼ਾਲਫ਼ਤ
ਘਿਰਨਾ
ਤਅੱਸੁਬ
ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ
ਜ਼ੁਲਮ

ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ!

ਹਰ ਇਕ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਖ਼ਿਆਲਾਂ ਅਤੇ ਨਿਸਚਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਨ ਦਾ ਪੂਰਾ ਹੱਕ ਹੈ।

ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ 'ਭਿੰਨਤਾ', ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਅਤੇ 'ਅਨੇਕਤਾ' ਹੈ। ਇਹ 'ਭਿੰਨਤਾ' ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਅੰਗ ਅਤੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਾਇਨਾਤ, ਰੰਗ-ਬਰੰਗੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਵਿੱਚ ਸਜੀ ਹੋਈ, 'ਰੱਬੀ-ਜਲਵਾ' ਦਿਖਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਿਤਨਾ ਸੁੰਦਰ ਹੈ ਇਹ 'ਦੁਨੀ ਸੁਹਾਵਾ ਬਾਗ', ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਸਾਜੇ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨੇ ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਖਿੜਿਆ ਦਿਸਦਾ ਹੈ।

ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭਿ ਸਾਚੇ ਇਕੁ ਖੇਲੁ ਰਚਾਇਆ॥

ਕੋਇ ਨ ਕਿਸ ਹੀ ਜੇਹਾ ਉਪਾਇਆ॥

(ਪੰਨਾ-੧੦੫੬)

ਨਾਨਕ ਰਚਨਾ ਪ੍ਰਭਿ ਰਚੀ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ॥

(ਪੰਨਾ-੨੭੫)

ਰੰਗੀ ਰੰਗੀ ਭਾਤੀ ਕਰਿ ਕਰਿ

ਜਿਨਸੀ ਮਾਇਆ ਜਿਨਿ ਉਪਾਈ॥

(ਪੰਨਾ-੬)

ਨਾਨਾ ਰੂਪ ਨਾਨਾ ਜਾਕੇ ਰੰਗ॥ ਨਾਨਾ ਭੇਖ ਕਰਹਿ ਇਕ ਰੰਗ॥

ਨਾਨਾ ਬਿਧ ਕੀਨੋ ਬਿਸਥਾਰੁ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਅਬਿਨਾਸੀ ਏਕੰਕਾਰੁ॥

(ਪੰਨਾ-੨੮੪)

ਏਕ ਮੂਰਤਿ ਅਨੇਕ ਦਰਸਨ ਕੀਨ ਰੂਪ ਅਨੇਕ॥

(ਜਾਪ ਪਾ: ੧੦)

ਇਸ ਲਈ, ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਖਿਆਲਾਂ ਅਤੇ ਨਿਸਚਿਆਂ ਵਿਚ ਭੀ 'ਵਿਲੱਖਣਤਾ' ਹੋਣੀ ਕੁਦਰਤੀ ਹੈ।

ਇਸ ਕੁਦਰਤੀ ਅਸੂਲ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਖਿਆਲਾਂ, ਨਿਸਚਿਆਂ, ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ:-

ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨੀ

ਨਿਰਾਦਰੀ ਕਰਨੀ

ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਕਰਨਾ

ਮੁਖਾਲਫਤ ਕਰਨੀ

ਲੜਾਈ ਕਰਨੀ

ਝਗੜੇ ਕਰਨੇ

ਜੁਲਮ ਕਰਨੇ

ਹੀ, 'ਮਜ਼ਹਬੀ-ਤਅੱਸੁਬ' ਹੈ ਜੋ ਕੁਦਰਤੀ ਅਸੂਲਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ!

ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਤੇ ਮਜ਼ਹਬ, ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ:-

ਦਇਆ

ਖਿਮਾ

ਨੇਕੀ

ਮੈਤਰੀ-ਭਾਵ

ਪਿਆਰ

ਰਵਾਦਾਰੀ

ਸੇਵਾ

ਕੁਰਬਾਨੀ

ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ।

ਪਰ ਅਸੀਂ 'ਮਜ਼ਹਬੀ-ਤਅੱਸੁਬ' ਕਾਰਨ, ਇਹਨਾਂ ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਏ ਹਾਂ
ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਐਨ 'ਉਲਟ' —

ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ

ਨਫ਼ਰਤ

ਤਅੱਸੁਬ

ਲੜਾਈ

ਝਗੜੇ

ਜ਼ੁਲਮ

ਦੀ ਨੀਵੀਂ ਭਾਵਨਾ ਅਥਵਾ ਅਉਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਗਲਤਾਨ ਹੋ ਕੇ, ਹੋਰਨਾਂ ਮਜ਼ਹਬਾਂ
ਦੀ —

ਨਿਖੇਧੀ

ਬਦਨਾਮੀ

ਨਿੰਦਾ

ਹੇਠੀ

ਮੁਖਾਲਫ਼ਤ

ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹੀ, ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦੀ ਵਡਿਆਈ, ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫੈਲਾਉਣ
ਦਾ ਸਾਧਨ ਸਮਝੀ ਬੈਠੇ ਹਾਂ।

ਅਸੀਂ ਜਦ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨਾਲ —

ਈਰਖਾ

ਦਵੈਤ

ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ

ਤਅੱਸੁਬ

ਨਫ਼ਰਤ

ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ

ਨਿੰਦਾ

ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ—

ਸਾਡੇ ਮਨ ਨੂੰ ਘਿਰਨਾ ਦਾ ਵੱਟ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ।

ਘਿਰਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਸਾਡੇ ਮੱਥੇ, ਅੱਖਾਂ ਅਤੇ ਚੇਹਰੇ ਉੱਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮਨ ਮਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬੁਧੀ ਭਰਿਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

‘ਨਿਰਣਾ-ਸ਼ਕਤੀ’ ਗੰਧਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਕ੍ਰੋਧ ਦੇ ਭਾਂਬੜ ‘ਮੱਚ’ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਤਅੱਸੁਬ ਅਤੇ ਘਿਰਨਾ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜਾ ਕੇ ਅਸਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਤਾਂ ਘਿਰਨਾ ਅਤੇ ਤਅੱਸੁਬ ਦੀ ਅੱਗ ਭੜਕ ਉੱਠਦੀ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦੀਆਂ ਘਿਰਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ‘ਮੁੜ’ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਘਿਰਨਾ ਅਤੇ ਤਅੱਸੁਬ ਦਾ ਅਮੁੱਕ ਜ਼ਹਰੀਲਾ ਚੱਕਰ (vicious circle) ਚੱਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਜ਼ਹਬੀ ਤਅੱਸੁਬ ਅਤੇ ਘਿਰਨਾ ਦੇ ਭਾਂਬੜ (communal hatred) ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ, ਪ੍ਰਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਮੁਹੱਲਿਆਂ, ਪਿੰਡਾਂ, ਸ਼ਹਿਰਾਂ, ਮੁਲਕਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਫੈਲ ਕੇ, ਅਤਿਅੰਤ ਜਾਨ-ਮਾਲ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਤਅੱਸੁਬ ਅਤੇ ਘਿਰਨਾ ਦੀ ਅੱਗ, ਜਦੋਂ ‘ਮਜ਼ਹਬਾਂ’ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ‘ਲੱਗ’ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਕਿਆਮਤ ਹੀ ਵਾਪਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ!!!

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਖੌਤੀ ਧਰਮੀਆਂ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਨੇ, ਆਪੂੰ ਸਹੇੜੀ ਹੋਈ ਗਿਲਾਨੀ ਨਾਲ, ਆਪਣੇ ਹੀ ‘ਧਰਮ’, ‘ਮਜ਼ਹਬ’ ਅਤੇ ‘ਦੀਨ’ ਨੂੰ —

ਮਲੀਨ

ਭ੍ਰਸ਼ਟਿਆ

ਪਖੰਡ

ਫੋਕਾ

ਬਣਾ ਛੱਡਿਆ ਹੈ। ‘ਤਅੱਸੁਬ ਦੀ ਅੱਗ’ ਨੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਭੀ —

ਦਵੈਤ

ਨਫਰਤ

ਈਰਖਾ

ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ

ਹਉਮੈ

ਮੈ-ਮੇਰੀ

ਸੁਆਰਥ
ਹਿੰਸਾ

ਦੇ ਭਾਂਬੜ ਬਾਲ ਰੱਖੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਭਾਂਬੜਾਂ ਵਿੱਚ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਆਪ ਭੀ ਸੜਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਨੇੜੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਭੀ ਸਾੜ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸਾਡੇ ਧਾਰਮਿਕ-ਤਅੱਸੁਬ ਦਾ ਓਪਰਾ ਉਦਾਹਰਣ ਨਿੱਜੀ ਤਜਰਬੇ ਤੋਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਫ਼ਰ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਬੈਠੀਆਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਆਸ਼ੇ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਸਾਰੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰ ਸੁਣ ਕੇ —

ਰੱਬੀ ਏਕਤਾ

ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵਨੀ

ਬਾਣੀ ਦੇ ਅਦਬ

ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਪਿਆਰ

ਗੁਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ

ਦੀ ਇੱਕ 'ਪਿਆਰ-ਤਾਰ' ਵਿੱਚ ਪਰੋਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਦਾ ਰਸ ਮਾਣਦੇ ਰਹੇ।

ਪਰ ਜਦ ਵਕਤੇ ਨੇ ਦੱਸਿਆ, ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਫਲਾਣੇ ਡੇਰੇ ਤੋਂ ਇਹ ਗਿਆਨ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ ਉਹ —

ਚਾਉ

ਰਸ

ਰੰਗ

ਸ਼ਰਧਾ

ਭਾਵਨਾ

ਪਿਆਰ

ਦੀ 'ਝਲਕ' ਉਡ ਗਈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੀ 'ਪਿਆਰ ਦੀ ਤਾਰ' ਬਣੀ ਸੀ, ਉਹ ਫੌਰਨ ਟੁੱਟ ਗਈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ 'ਸ਼ਰਧਾ ਅਤੇ ਚਾਉ', 'ਰੁੱਖੇਪਣ' ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਗਿਆ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ, ਕਿ ਉਹ ਆਪੋ-ਆਪਣੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਨੂੰ ਹੀ ਸਰਵੋਤਮ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਦੂਸਰੀ ਕਿਸੇ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਨੂੰ ਉਹ ਸਹਾਰ ਨਾ ਸਕੇ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਹ —

‘ਮੂਲ ਛੋਡਿ ਡਾਲੀ ਲਗਹਿ’

ਵਾਲੀ ਧਾਰਮਿਕ ਅਵੱਸਥਾ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ, ਕਿ

‘ਵਕਤਾ’ ਦੂਜੇ ‘ਫ਼ਿਰਕੇ’ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਲਈ ‘ਪਰਾਏ’ ਬਣ ਗਏ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਦੂਸਰੇ ਫ਼ਿਰਕਿਆਂ ਅਤੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਲਿਬਾਸ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੀ, ਨਫ਼ਰਤ ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆਂ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਮਨਾਂ ਅੰਦਰ ‘ਤਅੱਸੁਬ ਦੀ ਅਗਨੀ’ ਭੜਕ ਉੱਠਦੀ ਹੈ।

ਜਿਹਾ ਕਿ:—

ਜਬ ਧਾਰੈ ਕੋਊ ਬੈਰੀ ਮੀਤੁ॥

ਤਬ ਲਗੁ ਨਿਹਚਲੁ ਨਾਹੀ ਚੀਤੁ॥ (ਪੰਨਾ-੨੭੮)

ਜਿਸੁ ਅੰਦਰਿ ਤਾਤਿ ਪਰਾਈ ਹੋਵੇ ਤਿਸ ਦਾ ਕਦੇ ਨ ਹੋਵੀ ਭਲਾ॥ (ਪੰਨਾ-੩੦੮)

ਪਰ ਕਾ ਬੁਰਾ ਨ ਰਾਖਹੁ ਚੀਤੁ॥

ਤੁਮ ਕਉ ਦੁਖੁ ਨਹੀ ਭਾਈ ਮੀਤੁ॥ (ਪੰਨਾ-੩੮੬)

ਛਾਡਿ ਵਿਡਾਣੀ ਤਾਤਿ ਮੂੜੇ॥

ਈਹਾ ਬਸਨਾ ਰਾਤਿ ਮੂੜੇ॥ (ਪੰਨਾ-੮੮੯)

ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਪਿਆਰ ਉਪਜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਫ਼ਰਤ ਤੋਂ ਨਫ਼ਰਤ ਉਪਜਦੀ ਹੈ।

“Love begets love, hate begets hate.”

ਇਹ ਕੁਦਰਤੀ ਅਸੂਲ ਅਟੱਲ ਹਨ —

ਜੇਹਾ ਬੀਜੈ ਸੋ ਲੁਣੈ ਕਰਮਾ ਸੰਦੜਾ ਖੇਤੁ॥ (ਪੰਨਾ-੧੩੪)

“As you sow so shall you reap.”

ਇਸ ਲਈ ‘ਤਅੱਸੁਬ’ ਅਤੇ ‘ਨਫ਼ਰਤ’ ਤੋਂ —

‘ਤਅੱਸੁਬ’ ਅਤੇ ‘ਨਫ਼ਰਤ’

ਉਪਜਣੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਖ਼ਿਆਲ- ਦੋ ਧਾਰੀ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹਨ —

ਚੰਗੇ ਯਾ ਮਾੜੇ (good or bad)

ਉਸਾਰੂ ਯਾ ਢਾਹੂ (constructive or destructive)

ਪਿਆਰ ਯਾ ਨਫ਼ਰਤ (love or hate)

ਰਵਾਦਾਰੀ ਯਾ ਤਅੱਸੁਬ (co-existence or bigotry)

ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਯਾ ਮੁਕਾਬਲਾ (conciliation or confrontation)

ਪਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਿਚ, 'ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ' ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ, ਰਾਖਸ਼ੀ ਅਉਗਣ ਧਾਰ ਲਏ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਅੱਸੁਬ ਦੇ ਭਾਂਬੜ ਮੱਚ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੁਖੀ ਹੋਈ ਜਨਤਾ ਤ੍ਰਾਹ-ਤ੍ਰਾਹ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

ਅਤਿਅੰਤ ਦੁੱਖ ਵਾਲੀ ਗਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ, ਕਿ ਇਹ ਸਭ —

ਨਫ਼ਰਤ

ਈਰਖਾ

ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ

ਲੜਾਈਆਂ

ਜਹਾਦ

ਧਰਮ-ਯੁੱਧ

ਅਕਹਿ ਤਸੀਹੇ

ਅਸਹਿ ਜੁਲਮ

'ਮਜ਼ਹਬੀ-ਤਅੱਸੁਬ' ਦੇ ਜ਼ਹਰੀਲੇ ਜੋਸ਼ ਵਿੱਚ, 'ਧਰਮ' ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਆਮ ਜਨਤਾ ਤਾਂ ਭੋਲੀ ਭਾਲੀ ਸੋਝੀ-ਹੀਣ ਤੇ 'ਪਿੱਛੇ ਲੱਗ' ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਮਾਨਸਿਕ ਜੋਸ਼ ਨੂੰ, 'ਮਜ਼ਹਬੀ-ਤਅੱਸੁਬ' ਦਾ 'ਲਾਂਬੂ' ਲਾਕੇ ਭੜਕਾਉਣ ਵਾਲੇ —

ਅੰਧ-ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ

ਸੁਆਰਥੀ ਸਿਆਸੀ ਲੀਡਰ

ਪੱਖ-ਪਾਤੀ ਪੱਤਰਕਾਰ

ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਤਅੱਸੁਬ ਦੇ ਭਾਂਬੜਾਂ ਵਿੱਚ, ਭੋਲੀ-ਭਾਲੀ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਧਕੇਲ ਕੇ, ਆਪਣਾ ਸੁਆਰਥ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ 'ਆਪ' ਪਿੱਛੇ ਹਟ ਕੇ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੇਖਦੇ ਹਨ!!

ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਕਿ: —

ਅਨੇਕਾਂ ਧਰਮਾਂ

ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ

ਉਚੇਰੀ ਵਿਦਿਆ

ਵਿਗਿਆਨ

ਆਧੁਨਿਕ ਸਭਿਅਤਾ

ਸਮਾਜਵਾਦ (socialism)

ਦੀ ਅਤਿਅੰਤ ਤਰੱਕੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਾ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਭੀ, 'ਮਜ਼ਹਬੀ-ਤਅੱਸੂਬ' ਦੇ ਭਾਂਬੜ — ਘਟਣ ਦੀ ਬਜਾਇ, ਵਧਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ!!

ਇਸਦਾ ਮੁਢਲਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ, ਕਿ ਅਸੀਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਅਵੇਸਲੇ ਅਤੇ ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ —

ਜਿਤੁ ਕੀਤਾ ਪਾਈਐ ਆਪਣਾ ਸਾ ਘਾਲ ਬੁਰੀ ਕਿਉ ਘਾਲੀਐ॥ (ਪੰਨਾ-੪੭੪)

ਜੋ ਮੈ ਕੀਆ ਸੋ ਮੈ ਪਾਇਆ ਦੋਸੁ ਨ ਦੀਜੈ ਅਵਰ ਜਨਾ॥ (ਪੰਨਾ-੪੩੩)

ਜੇਹਾ ਬੀਜੈ ਸੋ ਲੁਣੈ ਕਰਮਾ ਸੰਦੜਾ ਖੇਤੁ॥ (ਪੰਨਾ-੧੩੪)

ਮੰਦਾ ਚੰਗਾ ਆਪਣਾ ਆਪੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ਪਾਵਣਾ॥ (ਪੰਨਾ-੪੭੦)

ਇਸ ਦੀਰਘ ਅਤੇ ਭਿਆਨਕ ਅਗਿਆਨਤਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ 'ਮਜ਼ਹਬੀ-ਤਅੱਸੂਬ' ਦੇ ਮਾਰੂ ਜ਼ਹਿਰ ਯਾ ਤਪਦੇ 'ਭਾਂਬੜਾਂ' ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ, ਇਕੋ-ਇੱਕ ਸਾਧਨ

'ਹਰਿ ਨਾਮੁ' ਹੀ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਰਬ ਧਰਮ ਮਹਿ ਸ੍ਰੇਸਟ ਧਰਮੁ॥

ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਨਿਰਮਲ ਕਰਮੁ॥ (ਪੰਨਾ-੨੬੬)

ਮਨ ਮੇਰੇ ਗਹੁ ਹਰਿ ਨਾਮ ਕਾ ਓਲਾ॥

ਤੁਝੈ ਨ ਲਾਗੈ ਤਾਤਾ ਝੋਲਾ॥" (ਪੰਨਾ-੧੭੯)

ਆਤਸ ਦੁਨੀਆ ਖੁਨਕ ਨਾਮੁ ਖੁਦਾਇਆ॥

(ਪੰਨਾ-੧੨੯੧)

ਕਲਿ ਤਾਤੀ ਠਾਂਢਾ ਹਰਿ ਨਾਉ॥

(ਪੰਨਾ-੨੮੮)

ਮਿਟਿ ਗਏ ਬੈਰ ਭਏ ਸਭ ਰੇਨ॥

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਸਾਧਸੰਗਿ ਲੈਨ॥

(ਪੰਨਾ-੨੯੫)

ਬਿਸਰਿ ਗਈ ਸਭ ਤਾਤਿ ਪਰਾਈ॥

ਜਬ ਤੇ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮੋਹਿ ਪਾਈ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥

ਨਾ ਕੋ ਬੈਰੀ ਨਹੀ ਬਿਗਾਨਾ ਸਗਲ ਸੰਗਿ ਹਮ ਕਉ ਬਨਿ ਆਈ॥

(ਪੰਨਾ-੧੨੯੯)

ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਇਹ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਕਿ 'ਰੱਬ' ਇੱਕ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਸੰਤਾਂ, ਭਗਤਾਂ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਆਦਰ-ਭਾਉ ਅਤੇ ਸੇਵਾ, ਕਰਨੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਖਲਕਤ ਨਾਲ ਮੈਤ੍ਰੀ-ਭਾਵ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਪਰ ਮਜ਼ਹਬੀ-ਤਅੱਸੁਬ ਦੇ ਪਾਗਲਪਣ ਵਿੱਚ

ਆਪਿ ਨ ਦੇਹਿ ਚੁਰੂ ਭਰਿ ਪਾਨੀ॥

ਤਿਹ ਨਿੰਦਹਿ ਜਿਹ ਗੰਗਾ ਆਨੀ॥

(ਪੰਨਾ-੩੩੨)

ਅਨੁਸਾਰ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਲੋਕਾਈ ਦੀ, ਸ਼ਰ੍ਹੇ-ਆਮ, ਅੰਨੇ ਜੋਸ਼ ਵਿੱਚ, ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਐਸੇ ਨਿੰਦਕਾਂ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕਰਨ ਦਾ ਭੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹੌਸਲਾ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ!

ਐਸੇ ਤਅੱਸੁਬੀ ਦਿਵਾਨਿਆਂ (Religious-fanatics) ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਉਂ ਤਾੜਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ —

ਸੰਤ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਨਾਨਕਾ

ਬਹੁਰਿ ਬਹੁਰਿ ਅਵਤਾਰ॥

(ਪੰਨਾ-੨੭੯)

ਸੰਤਨ ਦੁਖ ਪਾਏ ਤੇ ਦੁਖੀ॥

ਸੁਖ ਪਾਏ ਸਾਧੁਨ ਕੇ ਸੁਖੀ॥

(ਚੌ: ਪਾ: ੧੦)

ਜੋ ਜੋ ਤੇਰੇ ਭਗਤ ਦੁਖਾਏ ਓਹੁ ਤਤਕਾਲ ਤੁਮ ਮਾਰਾ॥

(ਪੰਨਾ-੬੮੧)

ਗੁਰਮੁਖ ਸਿਉ ਮਨਮੁਖ ਅੜੈ ਡੁਬੈ ਹਕਿ ਨਿਆਇ॥

(ਪੰਨਾ-੧੪੮)

ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਯਾ ਮਜ਼ਹਬ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ 'ਤਅੱਸੁਬ' ਦੀ ਰੰਗਤ ਯਾ 'ਪਾਣ' ਚੜ੍ਹ ਜਾਵੇ ਤਾਂ,

‘ਧਾਰਮਿਕ ਗੁਣਾਂ’ ਦੇ

ਐਨ ਉਲਟ,

ਮਜ਼ਹਬੀ ਤਅੱਸੁਬ ਦੇ ‘ਜ਼ਹਿਰ’ ਦੁਆਰਾ —

ਵੈਰ

ਵਿਰੋਧ

ਨਫਰਤ

ਲੜਾਈ

ਈਰਖਾ

ਕ੍ਰੋਧ

ਕੱਟੜਤਾ

ਦਵੈਤ

ਹੰਕਾਰ

ਸਾੜਾ

ਜਬਰ

ਖੂਨ ਖਰਾਬਾ

ਜ਼ੁਲਮ

ਧਰਮ ਦੀ ਨਿੰਦਾ,

ਆਦਿ ਰਾਖਸ਼ੀ-ਅਉਗੁਣ, ਸਮੁੱਚੇ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਮਾਇਕੀ-ਅੱਗ ਦੇ ਭਾਂਬੜ, ਸਭ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਲਪੇਟ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ, ਸੁਭਾਗਾ ਹੀ, ਪ੍ਰਭੂ ਮੇਹਰ ਸਦਕਾ ਮਜ਼ਹਬੀ ਤਅੱਸੁਬ ਦੇ ਸੇਕ ਤੋਂ ਬਚਦਾ ਹੈ —

ਦਾਵਾ ਅਗਨਿ ਬਹੁਤੁ ਤਿਣ ਜਾਲੇ

ਕੋਈ ਹਰਿਆ ਬੂਟੁ ਰਹਿਓ ਹੀ॥

(ਪੰਨਾ-੩੮੪)

ਜਦ ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਜਾ ਪਰਦੇਸੀਆਂ ਦੀ ਰਹਿਣੀ, ਬਹਿਣੀ, ਬੋਲੀ ਅਤੇ ਰਸਮੋ-ਰਿਵਾਜ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ 'ਧਰਮ' ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ-ਕਿਰਿਆ ਪ੍ਰਤੀ ਭੀ, ਫਿਰ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ 'ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ' ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ (tolerance), ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

'ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ' ਧਾਰਮਿਕ ਗੁਣ ਹੈ, ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਤੋਂ ਬਗੈਰ, ਬਾਹਰਲੇ ਮਾਇਕੀ ਅਸਰ ਦੁਆਰਾ, ਸਾਡੀ ਹਉਮੈ ਜੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੀ ਹੈ।

ਜਦ ਹਰ ਇਕ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਆਪੋ ਆਪਣੀਆਂ ਰੀਝਾਂ, ਸੁਆਦ ਅਤੇ ਖਿਆਲਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਖਾਣ, ਪੀਣ, ਪਹਿਨਣ, ਕੰਮ ਕਰਨ, ਆਰਾਮ ਜਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੈ-ਤਾਂ ਹਰ ਇੱਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਚਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਧਰਮ ਦੀ 'ਮਨੌਤ' ਅਤੇ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਭੀ ਪੂਰੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

'ਧਰਮ', ਹਰ ਇੱਕ 'ਮਨੁੱਖ' ਦਾ 'ਨਿੱਜੀ' (private) ਹੱਕ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਦਖਲ ਦੇਣ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਦੂਜੇ ਦੇ 'ਧਰਮ' ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣਾ 'ਨਾਜਾਇਜ਼' ਹੈ, ਤਾਂ 'ਮੁਖਾਲਫ਼ਤ' ਕਰਨੀ ਜਾ ਈਰਖਾ, ਦਵੈਤ, ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ ਕਰਨਾ 'ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਪਾਪ' ਹੈ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ-ਅਉਗਣ ਦੇਖਦਾ ਤੇ ਜਾਣਦਾ ਹੋਇਆ ਭੀ, ਸਾਨੂੰ ਪਾਲਦਾ,
ਪਿਆਰਦਾ ਅਤੇ ਸਾਰ-ਸਮਾਲਦਾ ਹੈ।

ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਦਇਆ ਨਿਧਿ ਦੋਖਨ ਦੇਖਤ ਹੈ ਪਰ ਦੇਤ ਨ ਹਾਰੈ।।

ਰੋਜੀ ਹੀ ਰਾਜ ਬਿਲੋਕਤ ਰਾਜਕ

ਰੋਖ ਰੂਹਾਨ ਕੀ ਰੋਜੀ ਨ ਟਾਰੈ।। (ਤ੍ਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਵੱਯੇ ਪਾ: ੧੦)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਰਮ ਭੀ, ਸਾਨੂੰ 'ਦੇਖ ਕੇ ਅਣਡਿੱਠ' ਅਤੇ 'ਸੁਣ ਕੇ ਅਣਸੁਣਾ'
ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਫਰੀਦਾ ਬੁਰੇ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਿ ਗੁਸਾ ਮਨਿ ਨ ਹਢਾਇ॥

ਦੇਹੀ ਰੋਗੁ ਨ ਲਗਈ ਪਲੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਪਾਇ॥ (ਪੰਨਾ-੧੩੮੨)

ਇਸ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅਉਗਣ ਚਿਤਾਰਨੇ ਯਾ ਨਿੰਦਿਆ-ਨਫਰਤ ਕਰਨੀ,
ਧਰਮ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ।

ਨਿੰਦਾ ਭਲੀ ਕਿਸੈ ਕੀ ਨਾਹੀ ਮਨਮੁਖ ਮੁਗਧ ਕਰੰਨਿ॥ (ਪੰਨਾ-੭੫੫)

ਅਣਹੋਦਾ ਅਜਗਰੁ ਭਾਰੁ ਉਠਾਏ ਨਿੰਦਕੁ ਅਗਨੀ ਮਾਹਿ ਜਲਾਵੈ॥ (ਪੰਨਾ-੩੭੩)

ਰੋਸੁ ਨ ਕਾਹੂ ਸੰਗ ਕਰਹੁ ਆਪਨ ਆਪੁ ਬੀਚਾਰਿ॥

ਹੋਇ ਨਿਮਾਨਾ ਜਗਿ ਰਹਹੁ ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਪਾਰਿ॥ (ਪੰਨਾ-੨੫੯)

ਪਰ ਕਾ ਬੁਰਾ ਨ ਰਾਖਹੁ ਚੀਤਿ॥

ਤੁਮ ਕਉ ਦੁਖੁ ਨਹੀ ਭਾਈ ਮੀਤਿ॥ (ਪੰਨਾ-੩੮੬)

ਖਿਚੋਤਾਣਿ ਵਿਗੁਚੀਐ ਏਕਸੁ ਸਿਉ ਲਿਵ ਲਾਇ॥

(ਪੰਨਾ-੭੫੬)

ਵਵਾ ਵੈਰੁ ਨ ਕਰੀਐ ਕਾਹੂ॥ ਘਟ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਬ੍ਰਹਮ ਸਮਾਹੂ॥

(ਪੰਨਾ-੨੫੯)

(ਚਲਦਾ.....)

© ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ ।

ਏਸੇ ਕਲਮ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ 132 ਲੇਖ (13 ਕਿਤਾਬਾਂ) ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਾਂ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਤਰਜਮਾ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਪੰਜ ਲੇਖ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਹਨ।

ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸ ਕਮਾਈ ਦੇ ਅੱਠ ਦਿਨਾਂ ਜਪ-ਤਪ ਸਮਾਗਮ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਬ੍ਰਹਮ-ਬੁੰਗਾ, ਪਿੰਡ ਦੋਦੜਾ ਵਿਖੇ ਮਾਰਚ, ਸਤੰਬਰ ਅਤੇ ਦਸੰਬਰ (20-30) ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਜੂਨ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ, ਦੱਖਣੀ ਬਾਈਪਾਸ ਦੋਰਾਹਾ ਵਿਖੇ ਹਰ ਸਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ, ਦੱਖਣੀ ਬਾਈਪਾਸ ਦੋਰਾਹਾ ਵਿਖੇ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸਮਾਗਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਅਨੁਸਾਰ 15-15 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅਰਸੇ ਬਾਅਦ, ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਸਮਾਗਮ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਫ਼ਤਾਵਾਰੀ ਸਮਾਗਮ ਵੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਸਥਾਨਕ ਸੰਗਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਪਿੰਡ ਦੋਦੜਾ, ਬੁਢਲਾਡਾ-ਸੁਨਾਮ, ਬਰਾਸਤਾ (ਵਾਇਆ) ਜਖੇਪਲ ਲਿੰਕ ਰੋਡ ਤੇ ਹੈ। ਚਾਹਵਾਨ ਸੱਜਣ ਇਹ ਲੇਖ ਅਤੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪਤੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ:-

Website : www.brahmbungadodra.org

E-mail : info@brahmbungadodra.org

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ

ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕਖਾਨਾ : ਦੋਦੜਾ

ਤਹਿਸੀਲ-ਬੁਢਲਾਡਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮਾਨਸਾ (ਪੰਜਾਬ)

ਫੋਨ : 073074-55097, 01652-255097, 99149-55098

❖ **ਸ਼ਾਖਾ** ❖

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ (ਦੋਦੜਾ)

ਦੱਖਣੀ ਬਾਈ ਪਾਸ, ਦੋਰਾਹਾ

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ, ਪੰਜਾਬ

ਫੋਨ : 073074-55098, 01628-258697, 099149-55098

❖ **ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ** ❖

ਸੈਕ੍ਰਟਰੀ, ਬ੍ਰਹਮ-ਬੁੰਗਾ ਟ੍ਰਸਟ (ਰਜਿ.)

ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕਖਾਨਾ : ਦੋਦੜਾ

ਤਹਿਸੀਲ-ਬੁਢਲਾਡਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮਾਨਸਾ (ਪੰਜਾਬ)

ਫੋਨ : 73074-55096